

ORLANDO

Orlando, Velika Britanija, Francija, Italija, Nizozemska in Rusija, 93 min, 1992

Režija: Sally Potter

Scenarij: Sally Potter po literarni predlogi Virginie Woolf

Fotografija: Aleksei Rodionov

Montaža: Hervé Schneid

Snemalec: Richard Broome

Igrajo: Tilda Swinton, Billy Zane, Lothaire Bluteau,

Charlotte Valandrey, Heathcote Williams, Quentin Crisp

Glasba: David Motion in Sally Potter

Scenografija: Michael Buchanan in Michael Howells

Kostumografija: Sandy Powell in Dien van Straalen

Maska: Jan Archibald in Morag Ross

Producent: Christopher Sheppard

Produksijska hiša: Adventure Pictures

Mednarodna distribucija: Sony Pictures Classics

KRATKA VSEBINA

V poznem šestnajstem stoletju na neimenovanem britanskem dvoru spoznamo plemiča Orlanda, mladega in postavnega – sploh pa nadvse modno ozaveščenega – aristokrata, ki mu takratna kraljica Elizabeta I. zagotovi pravico do stare kraljeve posesti, če le ohrani svojo mladost ter zdrav mladostniški videz. Orlando se za naslednja tri stoletja res preneha starati, neskočna in neskončno razburkana življenjska pot pa ga v letih do 1992 – torej do datuma nastanka filma – ponese po več kontinentih, spotoma pa se skozi zgodovinska obdobja spreminjajo tudi Orlandova prepričanja, poklici in poslanstva, nenazadnje pa celo spol. Androgenega plemiča ves čas upodablja angleška igralka Tilda Swinton – ki je zaslovela ravno po naslovni vlogi v filmu režiserke Sally Potter –, pripoved pa se melodramatično zaključi s prizorom Orlanda, zdaj kot ženske, v objemu svoje nekajletne hčerke, ki jo v kratki, a ganljivi sekvenci igra kar Swintonina lastna nečakinja.

Co-funded by the
European Union

Creative
Europe
MEDIA

Mednarodni projekt Poučevanje evropske zgodovine s filmom je program (Teaching European History through Cinema - TEHC) se bo v Sloveniji izvajal pod okriljem filmsko-vzgojnega Zavoda za uveljavljanje vizualne kulture Vizo in v partnerstvu še s petimi strokovnimi partnerji iz Italije (AGIS), Irske (County Museum Dundalk), Bolgarije (International Short Film Festival »In the Palace) ter Romunije (Romanian Film Promotion APFR).

TEME V FILMU

Monarhija in britanski dvor od sedemnajstega stoletja do danes: prestolonasledniki, dedišstvo ter negotov položaj žensk v angleški aristokraciji

Po tem, ko postane ženska, mora Orlando, če želi obdržati razkošni podeželski dvorec, ki ji ga je pred stoletji obljubila kraljica, roditi sina. (Na tem mestu je pomembna tudi razlika med filmom ter istoimenskim romanom modernistične britanske pisateljice **Virginie Woolf** iz leta 1928, na katerem je *Orlando* osnovan. Medtem ko glavna junakinja v knjigi res povije moškega potomca, se ji želja v filmski različici ne uresniči: Orlando v zaključnem poglavju v naročju drži deklico.)

Transformacija in družbene spremembe Velike Britanije v zadnjih štiristo letih

V filmu *Orlando* smo v pičlih devetdesetih minutah postavljeni pred pravzaprav vso moderno zgodovino britanske države, pa tudi zahodne Evrope kot take, od aristokratskih graščin in križarskih vojn pa do sodobnih steklenih nebotičnikov – gre za ti. podžanr **kostumske drame**. Prav zaradi svoje zgodovinske zajetnosti se *Orlando* kaže kot popolna podlaga za premislek o zapleteni in nemalokrat krvavi preteklosti Velike Britanije s perspektive sodobnega, prav tako turbulentnega časa.

Kako je v posameznih poglavjih filma prikazano angleško dvorno okolje? Kakšno vlogo v sklepnih minutah igrajo nizkoresolucijski, zrnati posnetki s prenosne video kamere? Kako delujejo na gledalčevo doživljanje in zakaj, po vašem mnenju, se režiserka odloči za vključitev tako vizualno grobega, neobdelanega gradiva v sicer skrajno nakičen, do potankosti stiliziran film?

Vloga in reprezentacija britanskega kolonializma: položaj angleškega kraljevega imperija v razmerju do drugih monarhij in kolonij, tako evropskih kot svetovnih (obisk ruskih aristokratov v prvem poglavju, nato Orlandova premestitev v turški Konstantinopol – ki ga v filmu v resnici zastopa Uzbekistan, kjer je ekipa posnela del filma)

(Ne smemo seveda pozabiti na dejstvo, da je film *Orlando* – tako kot velika večina sodobne evropske kinematografije – koprodukcija večih posameznih držav, med drugimi tudi Rusije, kar že samo po sebi implicira zanimiv preplet nacionalnosti, globalnosti in »evropskosti«, ki smo mu priča v filmu.)

Kako je v filmu *Orlando* prikazano razkošje ter bogastvo britanskega dvora in kako ulice ter plemiški prostori bližnjevzhodnega Konstantinopla, takrat prestolnice otomanskega cesarstva, kjer v osemnajstem stoletju kot angleški diplomatski odposlanec živi Orlando?

Predelava zapletenega, eksperimentalnega ter časovno večplastnega romana v filmsko obliko: zapleti in izzivi pri ekranizaciji zgodbe, katere dogajalni čas obsega štiristo let

Kako se film Sally Potter sooča s kompleksnostjo in časovno razpršenostjo romana Virginie Woolf? Kakšen učinek na gledalca dosega **epizodična struktura** – razdelitev pripovedi na sedem med sabo nepovezanih, časovno vsakič bolj razmaknjenih poglavij – in kako avtorica še drugače nakazuje na zgodovinsko in geografsko umeščenost posameznih pripovednih delov (spomnimo se le na **bogato scenografijo** in luksuzno zasnovane kostume, ki se z vsakim preskokom iz časa v čas drastično spreminjajo)?

Spolna identiteta in performativnost: fluidnost in nedoločljivost spola ter spolnih identitet

Poleg igralko Tilde Swinton v vlogi Orlanda, ki sredi zgodbe – in brez očitne razlage ali pojasnila – spremeni svoj spol, lahko v filmu najdemo tudi druge primere inovativnega poigravanja z ideali ženskosti in moškosti: legendarni britanski igralec Quentin Crisp se v prvem poglavju denimo znajde v vlogi kraljice Elizabete I.

POGOVOR O FILMU

Orlandov pogled proti kameri in prebivanje »četrtne stene«

Na področju filmske in televizijske govorice obstaja nepisano, a splošno veljavno pravilo, da **osebe v fikcijski pripovedi nikoli ne smejo navezati očesnega stika s kamero**, saj naj bi neposredni pogled enega od likov proti snemalnemu aparatu – ter s tem tudi proti gledalcu – uničil avtonomijo filmskega prostora in gledalca v dvorani soočil z neprijetnim dejstvom, da je filmska podoba vselej le *izdelek*, umetno skonstruiran ter za oči občinstva ustvarjen produkt, in ne kakšen naravni pojav, ki nastane spontano in iz ničesar.

Direkten igralčev pogled proti objektivu filmske kamere je tako v popularni kot umetniški kinematografiji še danes prava redkost, največkrat pa se neposredno zrtje v lečo kamere – ali takoimenovano »prebivanje četrtne stene«, kot prijem označujemo v žargonu gledališke in filmske kritike – uporablja za doseg takšnega ali drugačnega dramskega učinka.

In kakšno vlogo v filmski inačici romana *Orlando* opravljajo neposredni pogledi – natančneje jih v uri in pol lahko naštejemo trinajst?

Prvenstveno gre tu gotovo za še enega v vrsti skrajno stiliziranih ter samorefleksivnih avtorskih prijemov, s katerimi Sally Potter – ki je po tovrstni samorefleksivnosti znana – v filmu usmerja pozornost na neresničnost ter izumetničenost naracijskega prostora, ki v nasprotju z malce surovejšim realizmom režiserkininih novejših del ustvarja občutek fiktivnosti in fantastike. Poleg pogledov v objektiv je tu nujno omeniti še izpiljene in **skrbno koreografirane premike kamere**, ki večji del filma fluidno poplesava po prizorišču, ter seveda tudi drzno uporabo montaže, ki v *Orlandu* ni več zgolj sredstvo za ustvarjanje iluzije ter kontinuitete časa in prostora, pač pa postane tudi samozaveden umetniški prijem, ki kliče pozornost sama nase. Na trenutke grdi, odrezavi premiki med kadri tu torej niso znak montažerjevega pomanjkljivega znanja, marveč so prej simbolično nabito sredstvo, s katerim film spretno, a nezateženo snuje vzdušje teatralnosti, fantazijskosti, pretiranosti in izmišljenosti.

DODATNA LITERATURA

Catherine Fowler, »Towards Pleasure, Developing Style: *Orlando* and *The Tango Lesson*,« v Fowler, *Sally Potter* (Urbana in Chicago: University of Illinois Press, 2009).

Caryn James, »*Orlando*, Like Its Hero(ine), Is One for the Ages,« *The New York Times*, 6. junij 1993. Dostopno na: <http://www.nytimes.com/1993/06/06/movies/film-view-orlando-like-its-hero-ine-is-one-for-the-ages.html>.

Jasmina Šepetavc in Tina Poglajen, »Kino Ekran #5: *Orlando*,« predavanje po projekciji filma v Slovenski kinoteki, 22. september 2016. Dostopno na: <https://www.youtube.com/watch?v=8CuEeKQfDQ>.

Pripravil: Nace Zavrl
(Zavod Vizo)